

(*)Facultade de Educación e Traballo Social

University Master's degree in training of Secondary Education,
Bacharel's degree, Vocational Training and Language Teaching.
Speciality: Social Sciences. Humanities

Subjects

Year 1st

Code	Name	Quadmester	Total Cr.
002M066V05101	Guidance and Tutorial Function	1st	3.5
002M066V05102	Psychological Development of Learning in Secondary Education	1st	4.5
002M066V05103	Curriculum Design and the Organisation of Educational Centers	1st	4.5
002M066V05104	An Educational System and Education in Values	1st	3.5
002M066V05217	Social Sciences in Secondary Education I	1st	3
002M066V05218	Social Sciences in Secondary Education II	1st	5
002M066V05221	Innovation and Research in Social Sciences	1st	6
002M066V05223	Economics, Business Administration and Trade in Secondary Education	2nd	12
002M066V05301	Internships	2nd	12
002M066V05401	Final Year Dissertation	2nd	6

IDENTIFYING DATA				
Orientación e Función Titorial				
Subject	Orientación e Función Titorial			
Code	O02M066V05101			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	3.5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Psicoloxía evolutiva e comunicación			
Coordinator	Diéguez Ruibal, José Luis			
Lecturers	Diéguez Ruibal, José Luis			
E-mail	ruibal@uvigo.es			
Web	http://			
General description	O principal papel desta materia no Máster de profesorado de secundaria é axudar a comprender, a través da información, a actividade e a reflexión, o concepto, sentido e funcións da orientación e tutoría nos centros docentes nos que se imparte a etapa de educación secundaria.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	
B1	Coñecer os contidos curriculares das materias relativas á especialización docente correspondente.
B4	Buscar, obter, procesar e comunicar información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), transformala en coñecemento e aplicala aos procesos de ensino e aprendizaxe nas materias propias da especialización cursada.
B6	Deseñar e desenvolver metodoloxías didácticas tanto grupais como personalizadas, adaptadas á diversidade dos estudantes.
B7	Deseñar e desenvolver espazos de aprendizaxe, con especial atención á equidade, a igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, a formación cidadá e o respecto aos dereitos humanos que faciliten a vida en sociedade, a toma de decisións e a construción dun futuro sustentable.
B9	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e dominar destrezas e habilidades sociais necesarias para fomentar a aprendizaxe e a convivencia na aula e abordar problemas de disciplina e resolución de conflitos
B11	Desenvolver as funcións de tutoría e orientación dos estudantes de maneira colexiada.
B13	Coñecer a normativa e organización institucional do sistema educativo e modelos de mellora da calidade con aplicación aos centros de ensino
B18	Aplicar os coñecementos adquiridos e a capacidade de resolución de problemas a contornas educativas novas ou pouco coñecidos.
C3	Elaborar propostas baseadas na adquisición de coñecementos, destrezas e aptitudes intelectuais e emocionais.
C4	Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxes.
C7	Coñecer e aplicar recursos e estratexias de información, tutoría e orientación académica e profesional.
C10	Relacionar a educación co medio e comprender a función educadora da familia e a comunidade, tanto na adquisición de competencias e aprendizaxe como na educación no respecto dos dereitos e liberdades, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.
C12	Adquirir habilidades sociais na relación e orientación familiar.
C25	Analizar críticamente o desempeño da docencia, das boas prácticas e da orientación utilizando indicadores de calidade.
D1	Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
D2	Xestionar de forma óptima o tempo de traballo e organizar os recursos dispoñibles, establecendo prioridades, camiños alternativos e identificando erros lóxicos na toma de decisións.
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results

Valorar a importancia da orientación e da tutoría no ensino en secundaria.	B1 B13	C7 C10	
Sensibilizar ó profesorado da necesidade de participar activamente na orientación e tutoría sistemática dos seus alumnos/as.	B11	C25	D3
Coñecer as principais referencias lexislativas relacionadas coa orientación e a tutoría.	B4 B13		D1 D2
Comprender a organización e a estrutura do Plan de Acción Titorial para un centro de enseñanza.	B1 B6 B11		
Delimitar as funcións, tarefas, contidos e destinatarios da intervención titorial.	B11 B18		
Coñecer algunhas técnicas e instrumentos de traballo a empregar na realización da labor titorial.	B6	C7 C12	
Informar e asesorar ás familias respecto do proceso de ensino-aprendizaxe dos seus fillos así como a orientación persoal, académica e profesional que precisen.		C10 C12	D3
Dispoñer de habilidades sociais e ser capaz de aplicar estratexias para a resolución de conflitos.	B18	C3	
Ser capaz de abordar e resolver problemas de disciplina na aula.	B7 B9 B18		
Ser quen de promover e manter a comunicación coa familia e o entorno.		C10 C12	
Ser capaz de diseñar e aplicar programas de atención ó alumnado e á diversidade, así como de apoio ás familias.	B7	C4 C10	D1 D2

Contidos

Topic	
1. Bases conceptuais do ámbito disciplinar.	1.1. Conceptos e principios da Orientación. 1.2. A función titorial: concepto e contidos.
2. Bases lexislativas da orientación e función titorial.	2.1. Das leis orgánicas ao decreto 120/1998 e orde da Consellería de Educación que o desenvolve. 2.2. Outras disposicións relacionadas coa Orientación e a tutoría: regulamentos orgánicos dos centros, currículo, avaliación psicopedagóxica e atención á diversidade.
3. Diagnóstico, prevención e intervención nas dificultades de aprendizaxe e da atención á diversidade.	3.1. Funcións do diagnóstico na educación secundaria: preventiva e correctiva. 3.2. Diagnóstico e atención á diversidade. 3.3. O diagnóstico nas dificultades de aprendizaxe.
4. Programas e estratexias de intervención para a atención á diversidade.	4.1. Programas de intervención na atención á diversidade. 4.1. Principais estratexias.
5. Medidas de atención á diversidade e adaptacións curriculares.	5.1. Medidas de atención á diversidade. 5.2. As adaptacións do currículo.
6. Deseño e desenvolvemento do Plan de Acción Titorial. Estratexias e técnicas de orientación na tutoría.	6.1. Concepto de plan de acción titorial (PAT) para a educación secundaria. 6.2. Deseño, execución e avaliación dun PAT na educación secundaria. 6.3. A actividade orientadora do profesorado titor: estratexias e técnicas.
7. A participación das familias en centros e a súa orientación.	7.1. A relación familias-profesorado titor. 7.2. As familias na toma de decisións nos centros de secundaria. 7.3. A orientación ás familias dende a tutoría e o departamento de orientación dos centros.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	12	24	36
Resolución de problemas	4	30	34
Traballo tutelado	1	13.5	14.5
Actividades introdutorias	1	0	1
Exame de preguntas obxectivas	1	0	1

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Lección maxistral	Aportacións teóricas.
Resolución de problemas	Realización de exercicios.
Traballo tutelado	Traballos centrados na atención á diversidade
Actividades introdutorias	Actividades introdutorias.

Atención personalizada	
Methodologies	Description
Resolución de problemas	Axuda personalizada para enfocar correctamente os problemas ou exercicios propostos. Pode prestarse na clase ou fora dela en horario de titorías do profesorado. De forma individualizada ou atendendo ao equipo que a solicite.
Traballo tutelado	A atención préstase ao alumnado para acordar o tema ou problema dun traballo sobre a titoría en secundaria, facilitarlle un enfoque, unha bibliografía e unha posible estrutura para o mesmo. Asemade esta axuda mantense ao longo do traballo de forma que sirva de apoio e acompañamento do alumnado e garante un bo remate do mesmo.

Avaliación		Qualification	Training and Learning Results		
	Description				
Resolución de problemas	Proba na que o alumno debe solucionar unha serie de problemas e/ou exercicios nun tempo/condicións establecido/as polo profesor e expolo na clase. Desta maneira, o alumno debe aplicar os coñecementos que adquiriu.	30	B1 B4 B7 B11 B13 B18	C25	D1 D2
Traballo tutelado	O estudante elabora coa axuda do profesor/a un traballo do cal presenta o resultado. Para facelo requírese recompilar información e mobilizar competencias adquiridas. Valórase a presentación, estrutura, calidade do contido, orixinalidade, innovación, actualización documental e entrega no prazo establecido.	30	B1 B4 B6 B11	C3 C7 C10 C12	D1 D2 D3
Exame de preguntas obxectivas	O estudante resolverá máis dun 50% das preguntas obxectivas, as cales poden ser en formato tipo test e/ou curtas	40	B1 B4 B6 B7 B9 B11 B13 B18	C3 C4 C7 C10 C12 C25	D1 D2 D3

Other comments on the Evaluation

-Para acadar unha avaliación continua positiva, dada a modalidade de ensino presencial do Master, esíxese a todo o alumnado unha asistencia presencial dun mínimo do 80% das sesións (admisible a falta do 20% das horas) ademais da realización e entrega de tarefas ponderables.

- Os prazos de entrega das actividades, traballos, etc. serán comunicados o primeiro día de clase coa presentación do programa da materia. É necesario respetalos estrictamente para ser cualificados na avaliación continua.

- Avaliación global: o alumnado que non obteña unha avaliación continua positiva sobre os parámetros expostos anteriormente,

poderá presentarse a unha proba escrita (data marcada no calendario do mestrado para exames oficiais) sobre todos os contidos traballados. Esta proba estará baseada na rigurosidade e profundización dos coñecementos e competencias acadadas polos alumnos/as na materia e terá una ponderación de 10 puntos (100% de la nota final).

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

ÁLVAREZ GONZÁLEZ, B., **Orientación familiar: intervención familiar en el ámbito de la diversidad**, 1, Sanz Torres, 2012

ÁLVAREZ, M. e BISQUERRA, R., **Orientación educativa: áreas, estrategias y recursos.**, 1, Wolters Kluwer España., 2012

MARTÍN, E. y MAURI, T., **Orientación educativa. Atención a la diversidad y educación inclusiva**, 1, Graó, 2011

MONGE, C., **Tutoría y orientación educativa. Nuevas competencias 1 Wolters Kluwer España 2009 Libro**, 1, Wolters Kluwer España., 2009

SOBRADO, L., FERNÁNDEZ, E. e RODICIO, M. L. (coords.), **Orientación Educativa. Nuevas tendencias 1 Biblioteca Nueva**, 1, Biblioteca Nueva, 2012

DIÉGUEZ RUIBAL, J.L., **AULA DE SECUNDARIA**, JULIO-AGOSTO, GRAÓ, 2020

DIÉGUEZ RUIBAL, J.L., **AULA DE SECUNDARIA**, MAYO-JUNIO, GRAÓ, 2022

DIÉGUEZ, J.L. e PEREIRA, C., **PADRES Y MAESTROS**, 390 (JUNIO), PADRES Y MAESTROS, 2022

Complementary Bibliography

ÁLVAREZ, M. e BISQUERRA, R. (Coords.), **Manual de Orientación y Tutoría**, 1, Praxis, 1998

LÓPEZ, N. e SOLÁ MARTÍNEZ, T., **Orientación escolar y tutoría**, 1, Grupo Editorial Universitario, 2005

LOZANO, J. CEREZO, M.C., ALCARAZ, S., **Plan de atención a la diversidad.**, 1, Alianza Editorial, 2015

MARTÍN, E. e ONRUBIA, J., **Orientación y tutoría. Procesos de innovación y mejora de la enseñanza**, 1, Graó, 2011
MARTÍNEZ, M. de C.; ÁLVAREZ, B. e FERNÁNDEZ, A.P., **Orientación Familiar: Contextos, evolución e intervención**, 1, Sanz Torres, 2009

Revista Española de Orientación y Psicopedagogía,

Revista de Investigación Educativa RIE,

Revista de Educación,

Revista Galego-Portuguesa de Psicoloxía e Educación,

CNICE- MEC, recursos para a Educación Secundaria Obrigatoria,

---

Recomendacións

Subjects that continue the syllabus

Investigación e Innovación na Educación Secundaria/O02M066V02205

Prácticas Externas/O02M066V02301

Subjects that are recommended to be taken simultaneously

Diseño Curricular e Organización de Centros Educativos/O02M066V02103

Sistema Educativo e Educación en Valores/O02M066V02104

Tecnoloxía e Informática para o Profesorado de Educación Secundaria/O02M066V02208

Subjects that it is recommended to have taken before

A Ciencia e a súa Metodoloxía para Profesorado de Educación Secundaria/O02M066V02201

Organización da Aula-Obradoiro de Tecnoloxía/O02M066V02212

IDENTIFYING DATA**Desenvolvimento Psicológico da Aprendizaxe no Ensino Secundario**

Subject	Desenvolvimento Psicológico da Aprendizaxe no Ensino Secundario			
Code	O02M066V05102			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	4.5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Psicología evolutiva e comunicación			
Coordinator	García Señorán, María del Mar			
Lecturers	Conde Rodríguez, María Ángeles García Señorán, María del Mar			
E-mail	msenoran@uvigo.es			
Web				
General description	A presente materia ten un carácter básico e común para tódalas especialidades do posgrao de Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Sitúase no primeiro cuatrimestre do primeiro curso e facilita a comprensión das claves do desenvolvemento humano e os cambios que teñen lugar nos procesos físicos e psicológicos (cognición, linguaxe, personalidade, etc.) ó longo do período da adolescencia. Estes coñecementos son fundamentais na formación de docentes da etapa secundaria xa que representan unha ferramenta indispensable para poder contribuír ó desenvolvemento dos adolescentes a través dunha axeitada planificación dos seus procesos de aprendizaxe			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code			
B3	Planificar, desenvolver e avaliar o proceso de ensino e aprendizaxe potenciando procesos educativos que faciliten a adquisición das competencias propias dos respectivos ensinos, atendendo ao nivel e formación previa dos estudantes, así como á orientación dos mesmos, tanto individualmente como en colaboración con outros docentes e profesionais do centro.		
B7	Deseñar e desenvolver espazos de aprendizaxe, con especial atención á equidade, a igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, a formación cidadá e o respecto aos dereitos humanos que faciliten a vida en sociedade, a toma de decisións e a construción dun futuro sustentable.		
B8	Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por se mesmo e con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.		
B9	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e dominar destrezas e habilidades sociais necesarias para fomentar a aprendizaxe e a convivencia na aula e abordar problemas de disciplina e resolución de conflitos		
C2	Comprender o desenvolvemento da personalidade destes estudantes e as posibles disfuncións que afectan a aprendizaxe.		
C4	Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxes.		
C5	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e no centro, abordar e resolver posibles problemas.		
C9	Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.		
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias		

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
Comprender os procesos de interacción educativa na aula e os procesos cognitivos, metacognitivos e afectivo-motivacionais que subxacen á aprendizaxe, e planificar e aplicar estratexias para a súa promoción.	B3	C2	D3
	B8	C5	
	B9		

Deseñar propostas de actuación educativa para alumnado con necesidades específicas de apoio educativo, acordos coa organización do centro docente.	B3 B7 B8 B9	C4 C5 C9	D3

Contidos

Topic	
1. FUNDAMENTOS DO COMPORTAMENTO HUMANO, DESENVOLVEMENTO E EDUCACIÓN	1.1. Conceptos de desenvolvemento, factores, teorías
2. PSICOLOXÍA EVOLUTIVA	2.1. Cambios corporais e desenvolvemento na adolescencia. 2.2. Desenvolvemento cognitivo na adolescencia. 2.3. Desenvolvemento afectivo-social na adolescencia
3. PSICOLOXÍA DA EDUCACIÓN	3.1. Enfoques conductuais da aprendizaxe na Educación Secundaria. 3.2. Enfoques cognitivos e socio-culturais da aprendizaxe na Educación Secundaria. 3.3. Factores Intrapersoais da Aprendizaxe: procesos e estratexias de aprendizaxe, motivación educativa, autoconcepto e procesos metacognitivos. 3.4. Factores Interpersoais da Aprendizaxe: a interacción alumno-alumno e a interactividade profesor-alumnos
4. DIFICULTADES DE APRENDIZAXE E INTERVENCIÓN PSICOEDUCATIVA	4.1. Descrición, avaliación e intervención.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	8.5	0	8.5
Traballo tutelado	6	41	47
Resolución de problemas de forma autónoma	6	40	46
Exame de preguntas obxectivas	1	10	11

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Lección maxistral	Exposición por parte das profesoras dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante
Traballo tutelado	Resolución de actividades, estudo de casos, elaboración de documentos sobre a temática da materia baixo a dirección das docentes. Realizarase tanto de xeito individual como empregando técnicas grupais participativas.
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividades relacionadas coa materia nas que se plantean problemas ou exercicios para resolver de forma autónoma.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Traballo tutelado	Proporcionarase directrices para o desenvolvemento dos traballos de aula, resolveranse dúbidas e discutiranse as iniciativas expostas polo alumnado durante a realización de actividades.
Resolución de problemas de forma autónoma	Resolución de dúbidas sobre os problemas ou exercicios relacionados coa materia para resolver de forma autónoma individualmente ou en grupo

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Traballo tutelado	Actividades e prácticas a resolver na clase e asistencia e participación do alumnado	40	B3 B7 B9 C2 C4 C5 C9 D3
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividades relacionadas coa materia nas que se plantean problemas ou exercicios para resolver de forma autónoma	30	B9 C2 C4 D3
Exame de preguntas obxectivas	Preguntas sobre os contidos do temario	30	B3 B7 B8 B9 C2 C5

Other comments on the Evaluation

AVALIACIÓN CONTINUA

Este mestrado ten a modalidade de ensino presencial, polo tanto a asistencia a clase e a realización dos traballos de aula son obrigatorios para a avaliación continua. Esta asistencia debe ser a lo menos do 80% estando admitido faltar ó 20 % da presencialidade.

Para superar a materia será preciso que os estudantes obteñan tanto na proba tipo test como nos traballos tutelados e autónomos como mínimo un 50% da cualificación nese apartado.

AVALIACIÓN GLOBAL

O alumnado que non poida seguir a avaliación continua realizará unha proba dos contidos da materia, na data marcada no calendario do mestrado para os exames oficiais. Esta proba suporá o 100% da nota final. Os pormenores e características de dita proba serán concretadas polo profesorado o día da presentación da materia ou cando se faga a consulta persoalmente.

Aqueles estudantes que non superen as probas ou actividades obxecto de avaliación poderán recuperalas na convocatoria de xullo, na que se avaliarán as competencias non adquiridas na 1ª oportunidade.

Poden consultarse as datas oficiais de avaliación da materia na web do Mestrado no espazo "exames".

En coherencia co carácter inclusivo que caracteriza a Facultade de Educación e Traballo social, esta guía poderá ser adaptada para atender ás necesidades específicas de apoio educativo que presente o alumnado adscrito ao programa PIUNE (PAT).

USO DE FERRAMENTAS DE IA

O emprego de ferramentas de IA nas actividades de avaliación desta materia deberá axustarse a un uso responsable, ético e transparente, conforme ás directrices da FETS (Normativa e formularios □ Facultade de Educación e Traballo Social) e á Normativa que estableza a UVigo.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Coll, C. (Coord.), **Desarrollo, aprendizaje y enseñanza en la Educación Secundaria**, Graó, 2010

López-Escribano, C., Aguado-Orea, J y Solbes-Canales, I., **Psicología de la Educación**, Síntesis, 2020

Martín, C. y Navarro, J. I., **Psicología del desarrollo para docentes.**, Pirámide, 2009

Martín, C. y Navarro, J.I. (Coords.), **Psicología para el profesorado de Educación Secundaria y Bachillerato**, Pirámide, 2011

Shaffer, D.R. y Kipp, K., **Psicología del Desarrollo. Infancia y Adolescencia**, 7ª, CENGAGE Learning, 2007

Complementary Bibliography

Berger, S. K., **Psicología del desarrollo. Infancia y Adolescencia**, Panamericana, 2016

Coll, C., Palacios, J. y Marchesi, A. (Comps), **Desarrollo psicológico y educación, 2. Psicología de la Educación**, Alianza, 2001

García-Madruga, J.A. y Delval, J., **Psicología del Desarrollo I**, 1ª, UNED, 2010

González-Pienda, J.A., González, R., Núñez, J.C. y Valle, A., **Manual de Psicología de la Educación**, Pirámide, 2002

Herrera, F. y Ramírez, M.I., **Psicología de la Educación**, Editorial Universidad de Granada, 2021

Martín, C. y Navarro, J.I., **Psicología de la educación para docentes**, Pirámide, 2010

Palacios, J, Marchesi, A. y Coll, C. (Comps.), **Desarrollo psicológico y educación: Vol. I. Psicología Evolutiva**, Alianza, 1999

Santrock, J.W., **Psicología de la Educación**, McGraw-Hill, 2006

Santrock, J.W., **Psicología del desarrollo**, McGraw-Hill., 2011

Recomendacións

Other comments

Esta materia enmárcase nunha Facultade comprometida coa sustentabilidade da contorna e das persoas. Atendendo a esta filosofía, esta materia promoverá prácticas educativas en base a materiais de baixo impacto ambiental en coherencia cos principios de sustentabilidade (ODS).

IDENTIFYING DATA**Curriculum Design and the Organisation of Educational Centers**

Subject	Curriculum Design and the Organisation of Educational Centers			
Code	002M066V05103			
Study programme	University Master's degree in training of Secondary Education, Bachelor's degree, Vocational Training and Language Teaching. Speciality: Social Sciences. Humanities			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	4.5	Mandatory	1st	1st
Teaching language	Spanish Galician			
Department				
Coordinator	Doval Ruiz, María Isabel			
Lecturers	Doval Ruiz, María Isabel Sánchez Martínez, María Cristina			
E-mail	mdoval@uvigo.es			
Web	http://http://mpe.uvigo.es/			
General description	The *Máster of mandatory Secondary Education, *Bacharelato, Professional Training and Teaching of Languages of the University of Vigo is of type *profesionalizante and has official character. Therefore this *máster, how them of the his kind, will end in the acquisition of a university title of the area of Education. The training in this *máster is geared the *capacitar to the bachelor, architects, *inxeneiros and graduated in specific areas (geography and historical, technology and computing, etc.) To develop the *labor how professors/them of secondary. His curricular content in the flat of studies groups around three modules (common, specific and *prácticum), with a total of 60 annual credits. The subject of Curricular Design and Organisation of Educational Centres #be it to me split of the common module, has mandatory character and has 4,5 credits ECTS.			

Training and Learning Results

Code	
B1	
B2	
B3	
B4	
B5	
B6	
B7	
B10	
B16	
B17	
B18	
C4	(*)Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxes.
C9	(*)Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.
C13	(*)Coñecer e aplicar recursos e estratexias de educación no respecto e valor da diversidade lingüística e as súas implicacións educativas.
C17	(*)Coñecer contextos e situacións en que se usan ou aplican os diversos contidos curriculares
C18	(*)Coñecer os desenvolvementos teórico-prácticos do ensino e a aprendizaxe das materias correspondentes.
C19	(*)Transformar os currículos en programas de actividades e de traballo.
C20	(*)Adquirir criterios de selección e elaboración de materiais educativos.
C22	(*)Integrar a formación en comunicación audiovisual e multimedia no proceso de ensino-aprendizaxe.

C23	(*)Coñecer estratexias e procedementos de avaliación e entender a avaliación como un procedemento de regulación da aprendizaxe e estímulo ao esforzo.
C27	(*)Coñecer e aplicar metodoloxías e técnicas básicas de investigación e avaliación educativas e ser capaz de deseñar e desenvolver proxectos de investigación, innovación e avaliación.
C31	(*)Participar nas propostas de mellora nos distintos ámbitos de actuación a partir da reflexión sobre a práctica.
D1	(*)Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
D2	(*)Xestionar de forma óptima o tempo de traballo e organizar os recursos dispoñibles, establecendo prioridades, camiños alternativos e identificando erros lóxicos na toma de decisións.
D3	(*)Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinares

Expected results from this subject

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
To design curricula based on different models, approaching decision-making in each case in a self-reflective and critical manner.	B3 B5 B6 B7 B10	C4 C9 C13 C17 C22 C23 C27 C31	D1 D2 D3
To plan and implement assessment processes: knowledge and skill in the implementation of evaluative procedures.	B1 B3 B4 B16 B17	C4 C9 C18 C31	D1 D2 D3
Use different methodologies in function of the process of education-learning adapting the characteristics in function of the different contexts or situations.	B1 B2 B4 B6 B10 B17	C13 C19 C27 C31	D1 D2 D3
Build, select and evaluate didactic materials adapting these when knowing do of the students	B1 B2 B7	C13 C19 C20	D1 D2 D3
To master the different assessment techniques and types, and to take responsibility for the evaluation processes.	B2 B3 B4 B10 B18	C4 C27 C31	D1 D2 D3

Contents

Topic	
Conceptual bases of the field of the didactic:	Models of education and of curriculum Models of *liderazgo in education and work in team
Curricular and organisational structure:	Educational legislation: Decrees of the *curriculum. Academic and administrative organisation, and direction.
Didactic and organisational components (didactic design):	Objective, competitions, contents, activities, methodology, principles and strategies, didactic resources, organisation of the classroom, evaluation of the process of education-learning, etc.

Planning

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lecturing	8	25	33
Mentored work	7	25	32
Practices through ICT	0	10.5	10.5
Project based learning	5	20	25
Autonomous problem solving	2	10	12

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Methodologies

Description

Lecturing	Oral exhibition by the professor supported in didactic resources, particularly in audiovisual means and TIC, like this as in different strategies directed to attract the attention of the students and to motivate it.
Mentored work	Realization of activities in the low classroom the guidelines of the professor/it. His development will be linked with autonomous activities of the student.
Practices through ICT	Development of different autonomous activities supporting in digital means.
Project based learning	Development of different activities from the integration of practices with TIC, micro designs, analysis of situation/problems or cases, etc.
Autonomous problem solving	Realization of activities in the classroom and was of her. His development will be linked with the contained nuclear of the subject.

Personalized assistance

Methodologies	Description
Mentored work	The teaching staff will offer support and motivation to the students stop the realization of the activities of classroom, will guide and will resolve doubts.
Project based learning	The teaching staff, for the development of various activities based on the integration of practices with ICT, micro-designs, and the analysis of situations/problems or cases, will provide students with timely and guided support both in person and virtually (mainly via email or through Moovi) to progressively foster their autonomy.

Assessment

	Description	Qualification	Training and Learning Results		
Mentored work	In the evaluation of the work, the degree of alignment with the instructions given by the teacher will be taken into account, and the quality of the work will also be considered.	25	B1 B2 B7 B16 B17	C13 C17 C27	D3
Practices through ICT	In the evaluation of the practical work, the degree of alignment with the instructions given by the teacher will be taken into account, and the quality of the work itself will also be considered.	25	B1 B2 B7 B16 B17	C13 C17 C27	D3
Project based learning	It Will value the development of competitions from the integration of diverse strategies of learning with micro designs, analysis of situation/problems or cases, digital resources, etc.	30	B3 B4 B5 B6 B10	C4 C13 C17 C22 C27 C31	D2
Autonomous problem solving	The implication and adequacy of activity/ies related with the theoretical and practical part of the subject.	20	B1 B2 B7 B16 B17	C13 C17 C27	D1 D3

Other comments on the Evaluation

CONTINUOUS ASSESSMENT:

This master's program follows an in-person teaching format; therefore, attendance and completion of in-class work are mandatory for continuous assessment. Students must attend at least 80% of the classes, with up to 20% absence allowed.

Deadlines for submitting activities, assignments, etc., will be communicated by the teaching staff either in class and/or via the online teaching platform used in the course. Meeting these deadlines is essential to receive a grade in either the continuous or final assessment.

FINAL (GLOBAL) ASSESSMENT:

Students who are unable to follow the continuous assessment will take a comprehensive test on the course content, scheduled on the official examination date set in the master's calendar. This test will account for 100% of the final grade. Specific details and features of this test will be explained by the teacher on the first day of class or upon individual consultation.

Students who do not pass the tests or activities subject to evaluation will have a second opportunity to recover them in the July session, where the competencies not acquired in the first round will be re-evaluated.

Official assessment dates for the course can be consulted on the Master's website under the "exams" section.

Other Remarks:

In line with the inclusive nature of the Faculty of Education and Social Work, this guide may be adapted to meet the specific educational support needs of students enrolled in the PIUNE (PAT) program.

Sources of information

Basic Bibliography

Blanco Pesqueira, A., **Didáctica Xeral e Formación do Profesorado**, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Vig,

Carrasco, J.B., **Una didáctica para hoy**, Rialp,

De la Herrán, A. e Paredes, J., **La Didáctica general: la práctica de la enseñanza en Educación Infantil, Primaria y Secundaria**, McGraw-Hill, 2008

González Mª T.(coord.), **Organización y Gestión de Centros Escolares**, 2006, Pearson Educación,

Martín-Moreno, Q., **Organización y dirección de centros educativos**, 2010, McGraw-Hill,

Moral, C., **Didáctica. Teoría y práctica de la enseñanza**, 2010, Pirámide,

Complementary Bibliography

Lorenzo Delgado, M., **Organización de centros educativos. Modelos emergentes**, 2011, La Muralla,

Jiménez-Rodríguez, M.A., **El diseño de unidades didacticas hoy: la alienación del currículo al servicio de los aprendizajes**, 2019, Tirant lo Blanch,

---

Recommendations

Subjects that are recommended to be taken simultaneously

Psychological Development of Learning in Secondary Education/O02M066V04102

Other comments

This subject frames in an Empower engaged with the sustainability of the surroundings and of the people. Attending the this philosophy, this subject will promote educational practices in base to materials of low environmental impact in coherence with the principles of sustainability (ODS).

The use of AI tools in the assessment activities of this course must comply with the principles of responsible, ethical, and transparent use, in accordance with the guidelines established by the Faculty of Education and Social Work (FETS) (<https://fcce.uvigo.es/gl/o-centro/normativa-e-formularios/#normativa>) and any regulations adopted by the University of Vigo.

IDENTIFYING DATA**Sistema Educativo e Educación en Valores**

Subject	Sistema Educativo e Educación en Valores			
Code	O02M066V05104			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	3.5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Análise e intervención psicosocioeducativa			
Coordinator	Carrera Fernández, María Victoria			
Lecturers	Carrera Fernández, María Victoria Fernández Simo, Jesús Deibe			
E-mail	mavicarrera@uvigo.es			
Web	http://fcce.uvigo.es/es/docencia/profesorado/maria-victoria-carrera-fernandez/			
General description	Toda práctica de intervención educativa afunde as súas raíces no sistema de ideas, procedementos e valores que lle asignan os seus fins. A posición da persoa profesional do ámbito educativo que quere educar sen ter unha teoría clara e definida da educación sería tan irracional como a daquela que quere guiar a alguén sen saber de onde parte, por onde vai e cara a onde se dirixe.			

Esta é a razón pola que, antes de deseñar o desenvolvemento de calquera intervención pedagóxica, o profesorado debe ter clara unha Teoría da Educación que guíe a determinación do proceso educativo e a selección dos medios para acadalo.

Para iso, e en primeiro lugar, é necesario precisar que é a Teoría da Educación, que, lonxe de referirse exclusivamente a cuestións teóricas sobre a educación e, polo tanto, afastadas das realidades educativas, incide, porén, en todos os aspectos propios da práctica educativa. Polo tanto, a Teoría da Educación significa coñecer para facer, saber para despois aplicar mellor as innovacións educativas e, en definitiva, para mellorar a calidade da educación.

A continuación, é necesario precisar que entendemos por educación, xa que, ao ser un termo de uso habitual na vida cotiá que afecta a todas as persoas dalgún xeito, todo o mundo se atrevería a dar unha definición de educación. Ademais, existen moitos conceptos afíns á educación como formación, ensino, aprendizaxe, instrución ou capacitación, que se empregan en moitas ocasións como termos semellantes e que deben diferenciarse para a súa correcta utilización.

Así mesmo, a educación non se pode reducir unicamente á que se imparte na escola [Educación Formal], xa que as persoas se educan máis alá dela e as influencias que se reciben a partir doutros medios son tanto, igual ou máis potentes ca as que proceden da escola, e mesmo interfíren na súa acción. Polo tanto, faise necesario traballar os conceptos de Educación non Formal, definida como o conxunto de procesos, medios e institucións específicas, deseñados de maneira diferenciada en función de obxectivos explícitos de formación, que non están directamente orientados á obtención das titulacións propias do sistema educativo regulado; e de Educación Informal, que se refire a aqueles procesos educativos que se producen de forma indiferenciada respecto doutros procesos sociais, que non foron institucionalizados nin sistematizados e que teñen lugar no decurso ordinario da vida.

Un dos factores que influíu na crecente importancia que se lle outorgou tanto á Educación non Formal como á Educación Informal foi o cambio nos valores defendidos pola sociedade; e, da defensa da virilidade ou da guerra, pasouse á defensa da paz ou da tolerancia, valores non incluídos no currículo explícito da escola e que, a partir da transversalidade, como propoñía a LOGSE, e da inclusión da Educación en Valores pola LOE, si serían incorporados. Así como outros valores controvertidos relacionados coa diversidade afectivo-sexual.

Nesta liña, a educación en valores é a clave desta materia, pois ningunha escola é nin pode ser neutral, polo que o alumnado debe ser consciente do seu futuro papel profesional e desenvolver un pensamento crítico e reflexivo, especialmente ante cuestións controvertidas.

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code

B7	Deseñar e desenvolver espazos de aprendizaxe, con especial atención á equidade, a igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, a formación cidadá e o respecto aos dereitos humanos que faciliten a vida en sociedade, a toma de decisións e a construción dun futuro sustentable.
B9	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e dominar destrezas e habilidades sociais necesarias para fomentar a aprendizaxe e a convivencia na aula e abordar problemas de disciplina e resolución de conflitos
B13	Coñecer a normativa e organización institucional do sistema educativo e modelos de mellora da calidade con aplicación aos centros de ensino
B14	Coñecer e analizar as características históricas da profesión docente, a súa situación actual, perspectivas e interrelación coa realidade social de cada época.
C3	Elaborar propostas baseadas na adquisición de coñecementos, destrezas e aptitudes intelectuais e emocionais.
C6	Coñecer a evolución histórica do sistema educativo no noso país.
C8	Promover accións de educación emocional, en valores e formación cidadá.
C9	Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.
C29	Acreditar un bo dominio da expresión oral e escrita na práctica docente.
C30	Dominar as destrezas e as habilidades sociais necesarias para fomentar un clima que facilite a aprendizaxe e a convivencia.
D1	Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinares

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results		
1. Diseña e desenvolve espazos de aprendizaxe con especial atención á equidade, educación emocional e en valores, a igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, a formación cidadá e o respecto dos dereitos humanos que faciliten a vida en sociedade, a toma de decisións e a construción dun futuro sostible.	B7 B9 B13	C3 C8 C9 C29 C30	D1 D3
2. Coñece e valora o rol dos axentes socioeducativos (non formais e informais) nos procesos educativos formais propios das ensinanzas de secundaria.	B7	C9 C30	D3
3. Coñece a normativa legal e a organización institucional do sistema educativo español, a súa estruturación e principios fundamentais.	B13 B14	C6	D3
4. Coñece a evolución histórica das teorías educativas, facendo especial fincapé no personalismo pedagóxico e nas teorías que fundamentan a educación actual.	B13 B14	C6 C29	D1 D3

Contidos

Topic

Bloque temático 1. O universo educativo: concepto de educación. Os escenarios educativos (Educación Formal, Non Formal e Informal).	1.1. Concepto de educación: características xerais e diferenciadoras. 1.2. Clarificación terminolóxica. 1.3. Dimensións e piares da educación. 1.4. Os escenarios educativos: educación formal, non formal e informal. 1.5. Da escola tradicional ás escolas renovadas.
Bloque temático 2. Sistema educativo. Os axentes socioeducativos (educadores/as, estudantes, familia) e a súa evolución.	2.1. O sistema educativo español. Análise histórico. LOGSE, LOCE, LOE, LOMCE, LOMLOE. 2.2. A estrutura do sistema educativo actual. Ensinanzas obrigatorias e postobligatorias. A Educación Secundaria e o Bacharelato. A Formación Profesional. A Ensinanza de Idiomas. 2.3. Institucións e axentes no sistema educativo. O rol do Estado e o rol das Comunidades Autónomas. Os centros educativos. Profesorado e alumnado. As familias. As asociacións escolares.
Bloque temático 3. Educación en Valores.	3.1. Marco conceptual da Educación en Valores. Cara unha convivencia pacífica. 3.2. Metodoloxía e estratexias didácticas ante os valores e as actitudes. 3.3. Avaliación de valores e actitudes. 3.4. Actitudes do profesorado ante os valores controvertidos. 3.5. Declaración Universal dos Dereitos Humanos: contexto de actuación para a Educación en Valores e Actitudes.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Traballo tutelado	8.5	0	8.5
Resolución de problemas de forma autónoma	0	60	60

Lección maxistral	8	0	8
Exame de preguntas obxectivas	1	10	11

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Traballo tutelado	O alumnado, de maneira individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias etc.
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividades nas que se formulan problemas e/ou exercicios relacionados coa materia. O alumno/a debe desenvolver a análise e resolución dos problemas e/ou exercicios de forma autónoma.
Lección maxistral	O profesorado presentará os núcleos temáticos fundamentais da materia.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Lección maxistral	Tras as exposicións dos contidos fundamentais da materia, darase resposta ás dúbidas xurdidas e/ou aclaracións de forma individualizada ou en pequenos grupos.
Traballo tutelado	Orientacións específicas a cada estudante para o desenvolvemento das diferentes actividades de aula.
Resolución de problemas de forma autónoma	Atención personalizada en relación á elaboración dos diferentes exercicios e/ou problemas propostos.

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results		
Resolución de problemas de forma autónoma	Traballos	40	B7 B9 B13 B14	C3 C6 C8 C9 C29 C30	D1 D3
Lección maxistral	Asistencia e participación na aula	20	B7 B9 B13 B14	C3 C6 C8 C9 C29 C30	D1 D3
Exame de preguntas obxectivas	Proba escrita con alternativas de resposta	40	B7 B9 B13 B14	C3 C6 C8 C9 C29 C30	D1 D3

Other comments on the Evaluation

AVALIACIÓN CONTINUA

Este mestrado ten a modalidade de ensino presencial, polo tanto a asistencia a clase e a realización dos traballos de aula son obrigatorios para a avaliación continua. Esta asistencia debe ser a lo menos do 80% estando admitido faltar ó 20 % da presencialidade. Para superar a materia será preciso que o alumnado obteña tanto na proba tipo test como nos traballos tutelados e autónomos como mínimo un 50% da cualificación nese apartado. Os prazos das entregas das actividades, traballos, etc. serán comunicados polo profesorado na clase e a través de Moovi; é necesario cumprilos para ser cualificados en avaliación continua.

AVALIACIÓN GLOBAL

O alumnado que non supere a materia por avaliación continua será avaliado da seguinte forma: i) exame de preguntas obxectivas, sobre os contidos nucleares da materia, na data marcada no calendario do Master para os exames oficiais (ata o 75% da nota); ii) traballo tutelado (ata 25%). Sendo necesario acadar o 50% en cada proba para superar a materia. O alumnado que opte dende o principio pola avaliación global, debe comunicalo nos 15 primeiros días de clase.

As datas oficiais dos exames poden consultarse na web da universidade: <http://mpe.uvigo.es/es/> no espazo "exames".

OUTROS COMENTARIOS

O uso de ferramentas de intelixencia artificial nas actividades de avaliación desta materia deberá axustarse a un uso responsable, ético e transparente, conforme ás directrices da FETS (<https://fcce.uvigo.es/gl/o-centro/normativa-e-formularios/>) e á normativa que estableza a Universidade de Vigo.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Camps, V., **Creer en la educación**, Península, 1998

Cortina, A. (Coord.), **La educación y los valores**, Biblioteca Nueva, 2009

Carreras, L., **Cómo educar en valores**, 4ª, Narcea, 1997

Colom, A. (Ed.), **Teorías e instituciones contemporáneas de la educación**, Ariel, 1997

Delors, J. (Coord.), **La educación encierra un tesoro. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre la educación para el siglo XXI**, Santillana, 1996

Palacios, J., **La cuestión escolar. Críticas y alternativas**, Laia, 1978

Trilla, J. (Coord.), **El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI**, Graó, 2001

Hooks, B., **Enseñar comunidad. Una pedagogía de la esperanza**, Bellaterra, 2024

UNESCO, **Proyecto de texto revisado de la recomendación sobre la educación para la comprensión, la cooperación y la paz...**, Unesco, 2023

Complementary Bibliography

Carrera, M.V., DePalma, R. & Lameiras, M., **Toward a more comprehensive understanding of bullying in school settings**, 2011

Carrera, M.V., Lameiras, M. & Cid, X.M., **Una pedagogía transgresora para la prevención del bullying en el aula**, Edicoes Afrontamento, 2011

Caride, J.A. (Coord.), **Los derechos humanos en la educación y la cultura**, HomoSapiens, 2009

Freire, P., **La educación como práctica de la libertad**, Siglo XXI, 1967

García, J.L., **La sociedad educadora**, Editorial Independiente, 2000

Gimeno, J., **La educación que aún es posible. Ensayos a cerca de la cultura para la educación**, Morata, 2005

Giroux, H., **Los profesores como intelectuales. Hacia una pedagogía crítica del aprendizaje**, Paidós, 1990

Illich, I., **La sociedad desescolarizada**, Barral, 1976

Morin, E., **Los siete saberes necesarios de la educación del futuro**, Unesco, 1999

Educación SXXI,

Revista de Educación,

Revista de Educación Social,

Revista Española de Pedagogía,

Ritholtz, S., Serrano-Amaya, J. F., Hagen, J.J., y Judge, M., **En construcción: hacia una teoría y praxis de la construcción de paz queer/cuir**, Revista de Estudios Sociales, 1(83), 3-22),

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
Ciencias Sociais na Educación Secundaria I				
Subject	Ciencias Sociais na Educación Secundaria I			
Code	O02M066V05217			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	3	Mandatory	1	1c
Teaching language	#EnglishFriendly Galego			
Department	Organización de empresas e márketing			
Coordinator	Domínguez Vila, Trinidad			
Lecturers	Domínguez Vila, Trinidad			
E-mail	trinidad@uvigo.es			
Web				
General description	A materia de Ciencias Sociais na Educación Secundaria I ten por obxecto introducir ao alumnado no proceso de construción científica e metodolóxica das Ciencias Sociais e ao seu tratamento e evolución no sistema educativo español, con especial referencia á súa situación no actual currículo de Educación Secundaria e Bacharelato. Materia do programa English Friendly. Os/ as estudantes internacionais poderán solicitar ao profesorado: a) materiais e referencias bibliográficas para o seguimento da materia en inglés, b) atender as titorías en inglés, c) probas e avaliacións en inglés.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	
B4	Buscar, obter, procesar e comunicar información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), transformala en coñecemento e aplicala aos procesos de ensino e aprendizaxe nas materias propias da especialización cursada.
B6	Deseñar e desenvolver metodoloxías didácticas tanto grupais como personalizadas, adaptadas á diversidade dos estudantes.
B8	Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por se mesmo con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.
C3	Elaborar propostas baseadas na adquisición de coñecementos, destrezas e aptitudes intelectuais e emocionais.
C4	Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxes.
C7	Coñecer e aplicar recursos e estratexias de información, titoría e orientación académica e profesional.
C8	Promover accións de educación emocional, en valores e formación cidadá.
C9	Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.
C10	Relacionar a educación co medio e comprender a función educadora da familia e a comunidade, tanto na adquisición de competencias e aprendizaxe como na educación no respecto dos dereitos e liberdades, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.
C13	Coñecer e aplicar recursos e estratexias de educación no respecto e valor da diversidade lingüística e as súas implicacións educativas.
D1	Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
D2	Xestionar de forma óptima o tempo de traballo e organizar os recursos dispoñibles, establecendo prioridades, camiños alternativos e identificando erros lóxicos na toma de decisións.
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results

Buscar, obter, procesar e comunicar toda clase de información, transformala en coñecemento e aplicala aos procesos de ensino-aprendizaxe nas materias de Ciencias Sociais.	B4	C7 C13	D1 D3
Deseñar e desenvolver metodoloxías didácticas no ámbito das Ciencias Sociais, tanto de grupo como personalizadas, adaptadas á diversidade dos estudantes.	B6	C3 C4 C9 C10	D2
Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por si mesmo e con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.	B8	C3 C8	D3

Contidos

Topic	
1. As Ciencias Sociais	1.1. Áreas de coñecemento e construción académica. 1.2. As ciencias sociais na etapa da globalización 1.3. Ciencias sociais: compartimentalización e interdisciplinariedade.
2. As Ciencias Sociais: método científico e enfoques	2.1. A idea de Ciencia e a súa Historia. 2.2. Aproximación metodolóxica ás Ciencias Sociais. 2.3. Ciencia Política, Economía e Socioloxía: enfoques e evolución
3. A utilidade social e educativa das Ciencias Sociais: A formación en Humanidades	3.1. Usos sociais e educativos do coñecemento. 3.2. A formación da cidadanía no século XXI: o saber das ciencias sociais 3.3. A evolución das Ciencias Sociais no sistema educativo español.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Lección maxistral	3	3	6
Traballo tutelado	6	36	42
Presentación	4	16	20
Seminario	4	1	5
Observación sistemática	2	0	2

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Lección maxistral	Explicación dos contidos da materia polo profesor. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non obrigatorio Asistencia: Non obligatoria
Traballo tutelado	Actividades orientadas á resolución de exercicios prácticos na aula relacionados co programa da materia. Traballos realizados de xeito individual ou en grupo polo alumnado orientados á resolución de cuestións, elaboración de informes ou pequenas investigacións, etc. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non obrigatorio Asistencia: Non obligatoria
Presentación	Exposición por parte do alumnado de cuestións relativas aos contidos da materia ou dos resultados dun traballo, proxecto, etc., ben sexa de forma individual ou en grupo. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non obrigatorio Asistencia: Non obligatoria

Seminario	Sesións orientadas ao seguimento e orientación sobre a preparación de contidos, o desenvolvemento das actividades e probas de avaliación e a realización dos traballos tutelados.
	AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria
	AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non obrigatorio Asistencia: Non obrigatoria

Atención personalizada

Methodologies	Description
Traballo tutelado	O profesor pode indicar a realización de traballos na aula ao alumnado, como análise de textos ou experiencias. O alumnado realizará traballos sobre algún tema relativo á materia. As titorías impartiranse tanto presencial como telematicamente. Neste último caso, deberase solicitar unha cita previa.
Seminario	Pódense realizar tutorías en grupo sobre a evolución no proceso de aprendizaxe da materia. As titorías impartiranse tanto presencial como telematicamente. Neste último caso, deberase solicitar unha cita previa.

Avaliación				
	Description	Qualification	Training and Learning Results	
Traballo tutelado	Actividades realizadas ou orientadas na aula	40	B6	C10 D1
Presentación	Haberá exposicións por parte do alumnado en base aos traballos que realizan	40		
Observación sistemática	Participación e implicación no desenvolvemento da materia	20	B8	C10

Other comments on the Evaluation

ALUMNADO AVALIACIÓN CONTINUA

- Todos os estudantes que se presenten a calquera das probas enténdese que se acollen ao procedemento de avaliación continua recollido anteriormente.
- A avaliación anterior é válida para alumnos que realicen avaliación continua. O alumnado deberá aprobar cada unha das probas de avaliación enumeradas anteriormente para superar a materia con un mínimo dun 5.
- Se algún estudante non se presenta a algunha das probas asignaráselle a calificación de 0 nela.
- O calendario de probas de avaliación aprobado oficialmente atópase publicado na páxina web <http://mpe.uvigo.es/gl/>.

ALUMNADO DE AVALIACIÓN GLOBAL

- Considérase que o estudantado que non realice a presentación de exposición oral e non asista a clases presencialmente optará pola avaliación global.
- Para o caso de alumnado que non opte pola avaliación continua, o procedemento será un conxunto de probas que representará o 100% da calificación da materia. Para superar a materia é IMPRESCINDIBLE sacar unha puntuación igual ou superior a 5 sobre 10.

Proba 1: Resolución de problemas

Descrición: Proba obxectiva que incluírá avaliación de conceptos prácticos.

Metodoloxía aplicada: Resolución de problemas e/ou exercicios

% Cualificación: 60%

% Mínimo: Deberá obter un mínimo de 5 sobre 10.

Proba 2: Resolución de problemas e/ ou exercicios

Descrición: Proba obxectiva que incluírá avaliación de conceptos teóricos aplicados.

Metodoloxía aplicada: Resolución de problemas e/ou exercicios

% Cualificación: 40%

CRITERIOS DE AVALIACIÓN PARA CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA E FIN DE CARREIRA

- Empregaranse os sistemas de avaliación continua e global expostos anteriormente.

PROCESO DE CUALIFICACIÓN EN ACTAS

- Independentemente do sistema de avaliación e a convocatoria, en caso de non superar algunha parate da avaliación, pero a puntuación global fora superior a 4 sobre 10, a calificación en actas será de 4.

DATAS AVALIACIÓN

- As datas das probas correspondentes ao sistema de avaliación continua publicaranse no calendario de actividades dispoñible na páxina web <http://mpe.uvigo.es/gl/>

- As datas oficiais de exame das diferentes convocatoria, aprobadas oficialmente atópanse publicadas na páxina web <http://mpe.uvigo.es/gl/>

EMPREGO DE DISPOSITIVOS TECNOLÓXICOS E IA

Lémbrese a todo o alumnado a prohibición do uso de dispositivos móbiles en exercicios e prácticas non habilitados para iso, en cumprimento do artigo 13.2.d) do Estatuto do Estudiante Universitario. O emprego de ferramentas de IA nas actividades de avaliación desta materia deberá axustarse a un uso responsable, ético e transparente, conforme ás directrices da FETS (Normativa e formularios □ Facultade de Educación e Traballo Social) e á Normativa que estableza a UVigo

CONSULTA E/OU SOLICITUDE DE TITORÍAS

As titorías consultaránse a través da páxina persoal do profesorado, accesible a través de <http://mpe.uvigo.es/gl/docencia/profesorado/>

O profesor pode establecer un sistema integral para o traballo en aula, traballos tutelados e presentacións/exposicións, e en base a este sistema realizar a avaliación.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Gobierno Vasco, **Ciencias Sociales, Geografía e historia. Orientaciones didácticas**, Departamento de Educación, Universidades e Investi, 2010

Complementary Bibliography

Díaz et al., **Una guía para la elaboración de estudios de caso**, 75, Razón y Palabra, 2011

Fundación BBVA, **Las posibilidades de inserción laboral de los universitarios pueden llegar a triplicarse según la titulación elegida**, 40, Esenciales, 2019

Ibáñez et al., **Las Ciencias Sociales, Geografía e Historia, en la Educación Secundaria Obligatoria**, Educar en el 2000, 2006

Reyes, F., **La enorme importancia de las Ciencias Sociales y las Humanidades**, 21/05/2019, La izquierda Diario, 2019

Stott, L. e Ramil, X., **Metodología para el desarrollo de estudios de caso**, Centro de Innovación en Tecnología para el Desarro, 2014

Recomendacións

IDENTIFYING DATA**Ciencias Sociais na Educación Secundaria II**

Subject	Ciencias Sociais na Educación Secundaria II			
Code	002M066V05218			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	5	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Economía financeira e contabilidade			
Coordinator	Sánchez Fernández, Patricio			
Lecturers	Sánchez Fernández, Patricio			
E-mail	patricio@uvigo.es			
Web	http://http://patricio.webs.uvigo.es/			
General description	A materia pretende acercar ós alumnos á práctica na aula do proceso de ensino-aprendizaxe das CCSS na Secundaria.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code				
B2	Coñecer o corpo de coñecementos didácticos ao redor dos procesos de ensino e aprendizaxe respectivos.			
B3	Planificar, desenvolver e avaliar o proceso de ensino e aprendizaxe potenciando procesos educativos que faciliten a adquisición das competencias propias dos respectivos ensinos, atendendo ao nivel e formación previa dos estudantes, así como á orientación dos mesmos, tanto individualmente como en colaboración con outros docentes e profesionais do centro.			
B4	Buscar, obter, procesar e comunicar información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), transformala en coñecemento e aplicala aos procesos de ensino e aprendizaxe nas materias propias da especialización cursada.			
B8	Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por se mesmo e con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.			
C3	Elaborar propostas baseadas na adquisición de coñecementos, destrezas e aptitudes intelectuais e emocionais.			
C4	Identificar e planificar a resolución de situacións educativas que afectan a estudantes con diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxes.			
C5	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e no centro, abordar e resolver posibles problemas.			
C7	Coñecer e aplicar recursos e estratexias de información, tutoría e orientación académica e profesional.			
C8	Promover accións de educación emocional, en valores e formación cidadá.			
C9	Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.			
C10	Relacionar a educación co medio e comprender a función educadora da familia e a comunidade, tanto na adquisición de competencias e aprendizaxe como na educación no respecto dos dereitos e liberdades, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.			
C11	Coñecer a evolución histórica da familia, os seus diferentes tipos e a incidencia do contexto familiar na educación.			
C13	Coñecer e aplicar recursos e estratexias de educación no respecto e valor da diversidade lingüística e as súas implicacións educativas.			
C14	Coñecer o valor formativo e cultural das materias correspondentes á especialización.			
D2	Xestionar de forma óptima o tempo de traballo e organizar os recursos dispoñibles, establecendo prioridades, camiños alternativos e identificando erros lóxicos na toma de decisións.			
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias			

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results

Os alumnos manexarán os coñecementos da investigación en didáctica das ciencias sociais aplicados á resolución de problemas na práctica educativa: dinámicas grupais, traballo de campo e investigación,...	B2 B3 B4 B8	C3 C4 C7 C8 C11 C13 C14	D2
Os estudantes poderán promover o uso dos procesos de investigación na aula como base do desenvolvemento profesional, potenciando os camiños de colaboración cos demais profesionais do ámbito educativo.	B3	C4 C5 C9 C10 C14	D2 D3
Os alumnos manexarán os instrumentos de recoñecemento, análise e atención das características diferenciais do alumnado, segundo o seu desenvolvemento evolutivo, contextos familiares, sociais e culturais de referencia como primeiro paso para propiciar a súa motivación.	B2 B3 B8	C4 C5 C8 C10 C13	D2 D3

Contidos

Topic

As Ciencias Sociais como área de coñecemento escolar	As Ciencias Sociais na ESO e no Bacharelato Análise do currículo: Principios xerais, fins, obxectivos, contidos, competencias básicas...
A clase de Ciencias Sociais: a búsqueda da interdisciplinariedade. Materiais e recursos.	Programación A Unidade Didáctica e as súas alternativas: traballo por proxectos, método ABP, estudo de caso, método de representación simbólica,... Alternativas metodolóxicas: da lección maxistral participativa ao traballo cooperativo
Procedementos e técnicas específicas do traballo en Ciencias Sociais	Dinámicas grupais. A asemblea. O traballo de campo: a investigación. Tratamento e proceso de datos. Elaboración de informes. As TIC nas clases de Ciencias Sociais.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Actividades introductorias	1	0	1
Lección maxistral	8	36	44
Estudo de casos	4	15	19
Presentación	6	24	30
Aprendizaxe baseado en proxectos	2	10	12
Saídas de estudo	4	15	19

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.
Lección maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo. Bases teóricas e directrices dos traballos a desenvolver.
Estudo de casos	Análises dun feito, problema ou suceso real coa finalidade de coñecelo, interpretalo, resolvelo, xerar hipóteses, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos, diagnosticalo e adestrarse en procedementos alternativos de solución.

Presentación	Exposición por parte do alumnado ante o docente e o grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto...
Aprendizaxe baseado en proxectos	Realización de actividades que permiten a cooperación e enfrontan aos alumnos, traballando en equipo, a problemas abertos. Permiten adestrar, entre outras, as capacidades de aprendizaxe en cooperación, de liderado, de organización, de comunicación e de fortalecemento das relacións persoais.
Saídas de estudo	Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e procedimentais Desenvólvense en espazos non académicos exteriores.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Lección maxistral	Sesión maxistral
Aprendizaxe baseado en proxectos	Proxectos

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results		
Lección maxistral	Observación do grao de implicación, participación, actitude	10	B2	C3 C4 C5 C9 C10 C11 C13	D2 D3
Estudo de casos	Observación do grao de implicación, participación, actitude	10	B2 B3	C3 C4 C7 C8 C10 C14	D2 D3
Presentación	Avaliación individual por parte do docente da exposición de cada un dos proxectos. Ficha de autoavaliación	35	B2 B4	C7 C8 C13	D2 D3
Aprendizaxe baseado en proxectos	Avaliación do documento elaborado en equipo. Análise por parte do docente. Ficha de autoavaliación	35	B2	C3 C4 C5 C9 C10 C13	D2 D3
Saídas de estudo	Observación do grao de implicación, participación, actitude	10	B2 B3	C3 C4 C7 C8 C10 C14	D2 D3

Other comments on the Evaluation

Este mestrado ten a modalidade de ensino presencial, polo tanto a asistencia a clase e a realización do traballo para a avaliación continua é obrigatoria. Por causas xustificadas está permitido faltar, como máximo, a 4 horas das sesións presenciais. Os prazos das entregas das actividades, traballos, etc. serán comunicados polo profesor na clase e é necesario cumprilos para ser cualificados na avaliación continua. O alumnado que non supere a materia por avaliación continua terá unha proba escrita na data que marque o calendario do mestrado para os exames oficiais (será feita pública oportunamente). Esta proba escrita suporá o 100% da puntuación e terá preguntas de tipo teórico e práctico ao redor dos contidos nucleares da materia.

O alumnado poderá elixir ser avaliado mediante o sistema de avaliación continua (AC), ou alternativamente optar por unha

proba de Avaliación Global (AG). A avaliación por defecto é a AC. O alumnado poderá elixir AG segundo o procedemento e o prazo establecido polo centro. A elección de AG supón a renuncia ao dereito de seguir avaliándose mediante as actividades de AC que resten e á cualificación obtida ata ese momento en calquera das probas que xa tiveron lugar.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

Aguirán Pradas, J.; Valle González, J. C., **El área de las ciencias sociales:: concepto, didáctica, contenidos, técnicas, procedimientos y evaluación**, Fundación Investigación y Futuro, 2007

Della Puerta, D.; Keating, M, **Enfoques y metodologías en las ciencias sociales**, Akal, 2013

Iranzo, P., **Innovando en educación. Formarse para cambiar: un viaje personal**, Erasmus ediciones, 2009

Rosendo Ramos, David, **Ciencias Sociales y las nuevas tecnologías de la educación**, Wanceulen, 2010

Sarramona, J. y otros, **Formación básica para los profesionales de la educación**, Ariel Editorial, 2011

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
Innovación e Investigación nas Ciencias Sociais				
Subject	Innovación e Investigación nas Ciencias Sociais			
Code	O02M066V05221			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	6	Mandatory	1	1c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Economía aplicada Historia, arte e xeografía Organización de empresas e márketing			
Coordinator	Alén González, María Elisa			
Lecturers	Alén González, María Elisa Padín Fabeiro, María Carmen			
E-mail	alen@uvigo.es			
Web				
General description	Nesta materia preténdese que os estudantes, en primeiro lugar, coñezan e apliquen as estratexias de innovación educativa básicas a partir do coñecemento da realidade actual dos sistemas educativos, da organización dos centros e do deseño e desenvolvemento do currículo. En segundo lugar, trata de que os estudantes adquiren coñecementos relativos á investigación educativa e as posibilidades e vías existentes para o seu desenvolvemento no actual sistema de ensino, así como sobre aqueles aspectos relativos ao deseño e desenvolvemento de proxectos de investigación no ámbito das ciencias sociais, humanidades.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject Training and Learning Results

Contidos

Topic	
☐ A función investigadora do docente de Ciencias Sociais	☐ Metodoloxías e técnicas básicas de investigación e avaliación educativa. ☐ Proceso de investigación en Ciencias Sociais. Tipos de deseño de investigación. ☐ Posibilidades das novas tecnoloxías na investigación educativa.
☐ Estratexias de innovación na ensinanza das Ciencias Sociais.	☐ Estratexias de innovación na ensinanza das Ciencias Sociais.
☐ Os programas de autoavaliación e mellora.	☐ Modelos de calidade e excelencia educativa.
☐ A oferta de formacións institucional nos diferentes niveis educativos.	☐ A oferta de formacións institucional nos diferentes niveis educativos.

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Traballo tutelado	10	50	60
Lección maxistral	4	0	4
Resolución de problemas	4	16	20
Resolución de problemas de forma autónoma	8	48	56
Presentación	4	6	10

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente	
	Description
Traballo tutelado	Actividades orientadas á resolución de exercicios prácticos na aula relacionados co programa da materia. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria (min 80%) AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non Obrigatorio Asistencia: Non Obrigatoria
Lección maxistral	Explicación dos contidos da materia polo profesor. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria (min 80%) AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Obrigatorio Asistencia: Non Obrigatoria
Resolución de problemas	Presentacións/Exposicións: Exposición por parte do alumnado de cuestións relativas aos contidos da materia ou dos resultados dun traballo, proxecto, etc., ben sexa de forma individual ou en grupo. AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Obrigatoria (min 80%) AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non Obrigatorio Asistencia: Non Obrigatoria
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividades orientadas á resolución de casos e prácticas na aula relacionadas co programa da materia AVALIACIÓN CONTINUA Carácter: Obrigatorio Asistencia: Non Obrigatoria AVALIACIÓN GLOBAL Carácter: Non Obrigatorio Asistencia: Non Obrigatoria

Atención personalizada	
Methodologies	Description
Lección maxistral	Traballos de aula, tutoría en grupo e traballos tutelados
Traballo tutelado	Traballos de aula, tutoría en grupo e traballos tutelados

Avaliación			
	Description	Qualification	Training and Learning Results
Traballo tutelado	Actividades orientadas á resolución de exercicios prácticos na aula	40	
Resolución de problemas de forma autónoma	Actividades orientadas á resolución de exercicios prácticos na aula	40	
Presentación	Presentación/exposición	20	

Other comments on the Evaluation

O alumnado poderá elixir ser avaliado mediante o sistema de Avaliación Continua (AC), ou alternativamente optar por unha proba de Avaliación Global (AG). A avaliación por defecto é a AC. O alumnado poderá elixir AG segundo o procedemento establecido, sendo o prazo máximo 1 mes natural dende o inicio do curso. A elección de AG supón a renuncia ao dereito de seguir avaliándose mediante as actividades de AC que resten e á cualificación obtida ata ese momento en calquera das probas que xa tiveron lugar.

AC. En caso de non renunciar á avaliación continua:

Na avaliación continua a nota final será o resultado de:

Realización de varios exercicios/casos prácticos individuais e/ou en grupo durante a asistencia ás sesións prácticas, así como entrega e exposición dun traballo tutelado en cada parte da materia. A ponderación na cualificación final é dun 40% correspondente ás actividades e traballo de cada parte, sendo o 20% restante asignado á exposición.

Para poder acollerse a esta modalidade é preciso ter unha asistencia ás sesións de clase de alomenos o 80%.

É necesario acadar un mínimo dun 4.5 (sobre 10 puntos) no traballo dunha parte, para poder compensa-la nota coa de avaliación continua e superar a materia.

AG en primeira oportunidade

Seguirán este proceso os estudantes que non sigan a avaliación continua. Unha vez superado o período dun mes dende o comezo do cuatrimestre o centro habilitará o procedemento e informará aos estudantes do prazo para que os matriculados manifesten formalmente a súa intención de acollerse á modalidade de avaliación global. Neste caso, o exame consistirá nunha proba na que se contestarán preguntas de diversa índole tendo un peso de 100% da cualificación.

Convocatoria extraordinaria e fin de carreira:

Emplearanse os sistemas de avaliación continua e global expostos anteriormente, podendo recuperar as competencias non adquiridas na convocatoria ordinaria para o cal mantense a nota das probas/actividades xa superadas.

As cualificacións de todas as probas, parciais ou finais, prácticas e actividades só terán efectos no curso académico no que se propoñan.

Consulta e/ou solicitude de titorías:

As docentes teñen oferta de titorías presenciais ou virtuais en horario concertado. Para concertar unha cita pódese facelo dende a Secretaría Virtual en liña.

Outros:

A plataforma de aula virtual conta con ferramentas para detectar posibles comportamentos anómalos e deshonestos, así como para detectar posibles plaxios en traballos escritos. No caso de detección de plaxio nalgunha proba/traballo/test/exame/actividade a cualificación final da materia será Suspenso (0) e o feito será comunicado ao Decanato do Centro para que adopte as medidas oportunas en cumprimento do artigo 13.2.d) do Estatuto do Estudiante Universitario que establece o deber de "Absterse da utilización ou cooperación en procedementos fraudulentos nas probas de avaliación, nos traballos que se realicen ou en documentos oficiais da universidade".

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

Bisquerra, R., **Metodología de la investigación educativa**, UNED, 2004

Carrasco, J. y Calderero, J., **Aprendo a investigar en educación**, Rialp, 2000

Latorre, A., **La investigación-acción. Conocer y cambiar la práctica educativa**, Grao, 2003

Líceras, A., **La investigación sobre formación del profesorado en didáctica de las Ciencias Sociales**, Vol. 8, no.1, 2004

Prats, J., **Hacia una definición de la didáctica de las Ciencias Sociales**, GEU, 2001

Sevillano Gracia, M.L., **Estrategias innovadoras para una enseñanza de calidad**, Pearson, 2004

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
Economía, Administración de Empresas e Comercio na Educación Secundaria				
Subject	Economía, Administración de Empresas e Comercio na Educación Secundaria			
Code	O02M066V05223			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	12	Optional	1	2c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Dpto. Externo Economía aplicada Economía financeira e contabilidade Organización de empresas e márketing			
Coordinator	Vaquero García, Alberto			
Lecturers	Domínguez Vila, Trinidad Sánchez Fernández, Patricio Theotonio Arenas, Alfonso Vaquero García, Alberto			
E-mail	vaquero@uvigo.es			
Web	http://https://moovi.uvigo.gal			
General description	A materia de Economía, Administración de Empresas e Comercio na educación secundaria forma parte do módulo específico do Mestrado de Educación Secundaria obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas da Universidade de Vigo. Trátase dunha materia obrigatoria e conta cunha asignación de 12 créditos ECTS. O Obxectivo básico da presente materia é capacitar ao alumnado para impartir docencia nas materias da especialidade de Economía, establecidas na ESO e no bacharelato, e dos módulos formativos das familias de Administración e Xestión e de Comercio e Marketing que se imparten na Formación Profesional.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Code	
C18	Coñecer os desenvolvementos teórico-prácticos do ensino e a aprendizaxe das materias correspondentes.
C19	Transformar os currículos en programas de actividades e de traballo.
C20	Adquirir criterios de selección e elaboración de materiais educativos.
C21	Fomentar un clima que facilite a aprendizaxe e poña en valor as achegas dos estudantes.
C22	Integrar a formación en comunicación audiovisual e multimedia no proceso de ensino-aprendizaxe.
C23	Coñecer estratexias e procedementos de avaliación e entender a avaliación como un procedemento de regulación da aprendizaxe e estímulo ao esforzo.
C24	Coñecer e aplicar propostas docentes innovadoras no ámbito da especialización cursada.
C25	Analizar criticamente o desempeño da docencia, das boas prácticas e da orientación utilizando indicadores de calidade.
C26	Identificar os problemas relativos ao ensino e a aprendizaxe das materias da especialización e expor alternativas e solucións.
C27	Coñecer e aplicar metodoloxías e técnicas básicas de investigación e avaliación educativas e ser capaz de deseñar e desenvolver proxectos de investigación, innovación e avaliación.
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinares

Resultados previstos na materia		
Expected results from this subject	Training and Learning Results	
Coñecer contextos e situacións nos que se usan ou aplican os diversos contidos curriculares.	C18	
Coñecer o perfil profesional correspondente aos titulados nos ciclos formativos.	C19	

Coñecer os desenvolvementos teórico-prácticos do ensino e aprendizaxe da Economía, Administración de empresas e Comercio e Marketing.	C18	
Transformar os currículos en programas de actividades e traballo.	C27	
Adquirir criterios de selección e elaboración de materiais educativos.	C20	
Fomentar un clima que facilite a aprendizaxe e poña en valor as achegas dos estudantes	C21	
Integrar a formación en comunicación audiovisual e multimedia no proceso de ensino-aprendizaxe.	C21	
	C22	
	C27	
Coñecer e saber aplicar propostas docentes innovadoras no ámbito da Economía e o Obradoiro de iniciativas emprendedoras, e ciclos formativos da especialidade.	C24	D3
Analizar criticamente o desenvolvemento da docencia, das boas prácticas e da orientación utilizando indicadores de calidade.	C20	
	C25	
Identificar os problemas relativos ao ensino e á aprendizaxe das Ciencias Sociais, e a FP, respectivamente, e propoñer alternativas e solucións.	C18	
	C26	
Coñecer e aplicar metodoloxías e técnicas básicas de investigación e avaliación educativas e ser capaz de deseñar e desenvolver proxectos de investigación, innovación e avaliación.	C18	
	C23	
	C27	

Contidos

Topic

A Economía como disciplina académica no ensino secundario	Análise histórico e situación actual. Modalidades, itinerarios, optatividade. A Micro e Macroeconomía no currículo do Bacharelato. Achegas das escolas do pensamento económico ao papel dos axentes económicos e as súas relacións no contexto actual. Globalización, medio ambiente, desenvolvemento sostible nos currículos das materias de Economía no Bacharelato. A empresa coma sistema no currículo de Economía de 2º de Bacharelato: Intencións educativas, obxectivos ou outros elementos prescriptivos. Organización dos contidos. As intencións educativas e os obxectivos escolares.
O currículo de Economía e Emprendemento	Metodoloxía e recursos. Proposta de estratexias para o desenvolvemento da creatividade, a iniciativa persoal, a autonomía e a responsabilidade do alumnado na xeración e maduración de iniciativas emprendedoras. Desenvolvemento de proxectos emprendedores en equipo, relacionados co entorno socioeconómico e o perfil do alumnado de secundaria.
Principios didácticos na ensinanza da Economía.	Metodoloxía. Identificación de situacións socioeconómicas relevantes para a ensinanza da Economía e proposta de actividades formativas. Didactización de recursos multimedia. Integración das TICS no proceso de ensinanza aprendizaxe. As fontes de información sobre a economía galega e española. Utilización de portais educativos oficiais (IGE, Banco de España...) coma recurso didáctico. Aprendizaxe colaborativo ou cooperativo coma metodoloxía: deseño de actividades de aula.
Procedementos e técnicas específicas	Modelos económicos, Táboas estatísticas e series temporais, representacións gráficas, obtención de información, propostas de simulación. Proxecto empresarial.
As ensinanzas de contido economico-empresarial	As familias profesionais de Administración de empresas, Comercio e Marketing dentro da Formación Profesional Inicial e no Catálogo Nacional de Cualificacións Profesionais. Ciclos medios e superiores. FP Básica. FP Dual. Lexislación básica sobre a FP. LOXSE; LOE; Lei Orgánica para a mellora da calidade educativas (LOMCE); Lei Orgánica 3/2020 (LOMLOE); Lei Orgánica 5/2002 de 19 de xuño, das cualificacións e a Formación Profesional; Nova Lei Orgánica de Ordenación e Integración da Formación Profesional. Ordenación académica. Saídas profesionais e situación do mercado laboral. Expectativas da evolución da competencia profesional esixida para os técnicos e técnicos especialistas das familias de referencia.
Estrutura dun título profesional:	Do perfil profesional á cualificación. O currículo dos ciclos formativos. Elementos prescriptivos do currículo. A aprendizaxe dos procedementos como eixe organizador da actividade docente. Procesos de ensinanza aprendizaxe. Metodoloxía específica. Proposta de actividades para a aprendizaxe dos contidos conceptuais, procedimentais e actitudinais. Recursos. Talleres. Equipamento. TICS.
O módulo do proxecto integrado	Actividades de desenvolvemento. Identificación das necesidades de información. Elección de fontes de información. Tratamento da información. Redacción de informes. A FCT. Titoría. Obxectivos. Contidos. Avaliación.
A avaliación do proceso de ensinanza-aprendizaxe: estratexias e técnicas	Criterios de avaliación e instrumentos de cualificación escolar.

Planificación			
	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Traballo tutelado	0	70	70
Traballo tutelado	12	0	12
Presentación	22	0	22
Estudo de casos	10	0	10
Lección maxistral	16	0	16
Traballo	0	80	80
Estudo de casos	0	60	60
Resolución de problemas e/ou exercicios	0	30	30

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente	
	Description
Traballo tutelado	Realización de traballos tutelados polos profesores da materia
Traballo tutelado	Realización de traballos na aula
Presentación	Presentacións de traballos
Estudo de casos	Estudo de casos e situacións
Lección maxistral	Clase maxistral

Atención personalizada	
Methodologies	Description
Traballo tutelado	O alumnado, baixo a supervisión e dirección do profesorado, fará ao longo do curso unha serie de traballos relacionados co contido da materia
Tests	Description
Traballo	O alumnado deberá realizar traballos relacionados con actividades propias da práctica docente, e os presentará e desenvolverá nas sesións establecidas.
Estudo de casos	O alumnado deberá estudar e analizar unha serie de casos e situacións relacionados coa materia ao longo do curso

Avaliación				
	Description	Qualification	Training and Learning Results	
Traballo	Realización e presentación de traballos e proxectos	40	C18 C19 C20 C21 C22 C23 C24 C25 C26 C27	D3
Estudo de casos	Análise de casos e situacións. Participación activa nas sesións	20	C18 C19 C20 C21 C22 C23 C24 C25 C26 C27	D3
Resolución de problemas e/ou exercicios	Realización de problemas ou exercicios	40	C18 C19 C20 C21 C22 C23 C24 C25 C26 C27	D3

Other comments on the Evaluation

Este mestrado ten a modalidade de ensino presencial, polo tanto a asistencia a clase e a realización do traballo para a avaliación continua é obrigatoria. Por causas xustificadas está permitido faltar, como máximo, ao 20% das sesións presenciais das diferentes partes da materia. Os prazos das entregas das actividades, traballos, etcétera. serán comunicados polos profesores e é necesario cumprilos para ser cualificados na avaliación continua.

O alumnado que non supere a materia por avaliación continua terá que presentarse a unha proba escrita na data que marque o calendario do mestrado para os exames oficiais (será feita pública oportunamente). Esta proba escrita suporá o 100% da puntuación e terá preguntas de tipo teórico e práctico ao redor dos contidos nucleares da materia.

A convocatoria extraordinaria será un examen e/ou a realización de traballos sobre os contidos da materia. Esta proba escrita suporá o 100% da puntuación e terá preguntas de tipo teórico e práctico ao redor dos contidos nucleares da materia.

Cualificación numérica de 0 a 10 segundo lexislación vixente (RD 1125/2003). Para superar a materia será necesario sacar un mínimo de 5 puntos en cada unha das partes na que se divide a asignatura. A nota final é única e será fixada por acordo dos profesores do módulo en base as cualificacións de cada parte, para iso terase en conta á diferente carga de traballo de cada unha das partes. En caso de non superar o mínimo de 5 puntos en uno ou varios módulos, a cualificación máxima obtida a efectos de cubrir a acta, e unha vez ponderada co resto das cualificacións, será de 4 puntos.

O estudantado terá dereito a elixir a modalidade de avaliación pola que desexa ser avaliado en cada materia. Con carácter xeral, a avaliación será continua. Non obstante, de conformidade co Regulamento sobre a Avaliación da Universidade de Vigo, o profesorado deberá ofrecer unha modalidade de avaliación global, como alternativa e dentro da mesma oportunidade de avaliación, para o estudantado que renuncie á avaliación continua.

A elección da modalidade de avaliación global corresponde a cada estudante, que deberá comunicala ao profesorado responsable da materia no prazo máximo dun mes desde o inicio da docencia.

A opción pola avaliación global implica a renuncia á modalidade de avaliación continua e, en consecuencia, ao dereito a seguir sendo avaliado mediante as actividades de avaliación continua pendentes de realizar, así como ás cualificacións obtidas nas actividades de avaliación continua realizadas ata ese momento.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Consejo General del Colegio de Economistas de España, **Informe sobre la enseñanza de la economía**, Consejo General del Colegio de Economistas de España, 2013

Spiegel, A., **Recursos didácticos y FP por competencias**, CINTERFOR/OIT., 2006

Travé G, **Didáctica de la Economía en el bachillerato**, 2001

Vaquero, A., **Los contenidos de economía pública en las enseñanzas no universitarias**, E-publica. Revista electrónica sobre la economía p, 2015

Fernández martorell C., **El aula desierta: la experiencia educativa en el contexto de la economía global.**, Editorial Intervención cultural, 2008

Muro Jiménez J.M., **Programación y Unidades Didácticas en Formación Profesional**, Editorial MAD. Madrid, 2008

MEC, **Página web**,

INCUAL, **Página web**,

Consellería de Educación, **Página web**,

Portal Ecomur, Educared, **Página web**,

Portal de recursos educativos: <http://www.pangea.org/peremarques/estris.htm>, **Página web**,

Portal todo fp, **Página web**,

Informes Pisa OCDE, **Página web**,

Complementary Bibliography

Recomendacións

IDENTIFYING DATA				
Prácticas Externas				
Subject	Prácticas Externas			
Code	002M066V05301			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	12	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Ecoloxía e bioloxía animal			
Coordinator	Garrido González, Josefa			
Lecturers	Garrido González, Josefa			
E-mail	jgarrido@uvigo.es			
Web	http://http://mpe.uvigo.es/gl/			
General description	As prácticas externas están orientadas a completar e reforzar as competencias asociadas ao título. Realizaranse nunha contorna laboral e profesional real relacionado con algún dos ámbitos da Educación.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject Training and Learning Results

Contidos

Topic

Deseño de materias da especialidade
Elaboración de materiais e actividades
Aplicación de técnicas e estratexias de aprendizaxe en distintas etapas e cursos.
Análise da práctica educativa

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Prácticum, Practicas externas e clínicas	150	0	150
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas (Repetida non usar)	0	150	150

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Prácticum, Practicas externas e clínicas	Realización de prácticas coma docente nun centro de ensinanza secundaria. A tutorización será levada a cabo por un docente do centro e un docente da universidade.

Atención personalizada

Methodologies	Description
Prácticum, Practicas externas e clínicas	O alumnado terá dous titores ou titoras que o apoiarán nesta materia. Un titor/a no centro de prácticas e un titor/a na universidade que será o seu titor/a de PAT

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Prácticum, Practicas externas e clínicas	Realización de prácticas coma docente nun centro de ensinanza secundaria (150 horas). RESULTADOS DE APRENDIZAXE -O alumnado será quen de planificar e avaliar as materias correspondentes á especialización. -O alumnado será quen de dominar destrezas e habilidades sociais, así como demostrar un bo dominio da expresión oral e escrita, necesarios para fomentar un bo clima de aprendizaxe. -O alumnado será quen reflexionar sobre a súa práctica docente así como propoñer accións de mellora	50	
Informe de prácticas, prácticum e prácticas externas (Repetida non usar)	Elaboración dunha memoria de prácticas na que se explique o paso polo centro de prácticas. RESULTADOS DE APRENDIZAXE -O alumnado será quen de planificar e avaliar as materias correspondentes á especialización. -O alumnado será quen de dominar destrezas e habilidades sociais, así como demostrar un bo dominio da expresión oral e escrita, necesarios para fomentar un bo clima de aprendizaxe. -O alumnado será quen reflexionar sobre a súa práctica docente así como propoñer accións de mellora	50	

Other comments on the Evaluation

Avaliación

Probas de avaliación

1. Informe da persoa titora externa (0-10 puntos)

A persoa titora do centro de prácticas emitirá un informe no que se valorará o desenvolvemento das prácticas realizadas polo alumnado. Para a súa elaboración teranse en conta, entre outros, os seguintes aspectos:

- Cumprimento do horario e das datas establecidas.
- Grao de implicación e responsabilidade durante as prácticas.
- Desempeño das tarefas encomendadas.
- Valoración global da práctica docente desenvolvida.
- Informe razoado da persoa titora, acompañado da folia de sinaturas acreditativa das horas de asistencia ao centro.

2. Memoria de prácticas (0-10 puntos)

A memoria será avaliada pola persoa titora da Universidade e deberá axustarse ás indicacións establecidas na Guía de Prácticas Externas.

Criterios de avaliación da memoria de prácticas

Na avaliación da memoria valorarase que o alumnado:

- Axuste a memoria á estrutura e ao esquema establecidos na Guía de Prácticas.
- Sexa quen de planificar o proceso de ensino-aprendizaxe das materias correspondentes á súa especialidade.
- Sexa quen de deseñar e aplicar procedementos de avaliación adecuados ás materias da súa especialidade.
- Demostre habilidades sociais e comunicativas, así como un adecuado dominio da expresión oral e escrita, favorecendo un clima positivo de aprendizaxe.
- Reflexione de maneira crítica sobre a práctica docente desenvolvida e formule propostas de mellora fundamentadas.

Así mesmo, valoraranse os seguintes aspectos:

- Claridade expositiva.
- Estrutura e organización.
- Calidade dos contidos.

- Xustificación e argumentación.
- Competencias docentes e discentes desenvolvidas.

Cualificación final

A cualificación final da materia calcularase mediante a media aritmética das cualificacións obtidas nos dous elementos de avaliación:

- Informe da persoa titora externa.
- Memoria de prácticas avaliada pola persoa titora da Universidade.

Para calcular a cualificación final será necesario obter unha puntuación mínima de 5 puntos sobre 10 en cada un das dúas probas de avaliación.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

Feliz, T. y Ricoy, M.C., **La formación inicial de los profesores de secundaria.**, Sanz y Torres., 2008

González, M. T., Escudero, J. M., Nieto, J. M. y Portela, A., **Innovaciones en el gobierno y la gestión de los centros escolares.**, Síntesis, 2011

Marco, B., **Competencias Básicas: Hacia un nuevo paradigma educativo**, Narcea, 2008

Perrenoud, Ph, **Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar**, Grao, 2007

Perrenoud, Ph, **Diez nuevas competencias para enseñar**, Graó, 2004

Sierra, B. y Pérez Ferra, M, **La comprensión de la relación de la teoría-práctica: una clave epistemológica de la didáctica.** *Revista de Educación*, 2007

Latorre, A., **La investigación-acción. Conocery cambiar la práctica educativa**, Grao, 2007

Recomendacións

Subjects that continue the syllabus

Traballo Fin de Máster/V02M066V06401

Subjects that it is recommended to have taken before

Aprendizaxe e Ensinanza dos Módulos das Familias Profesionais do Sector Servizos/V02M066V06226

A Formación Profesional/V02M066V06225

Innovación Docente e Iniciación á Investigación na Formación Profesional/V02M066V06227

Desenvolvemento Psicolóxico da Aprendizaxe no Ensino Secundario/V02M066V06102

Sistema Educativo e Educación en Valores/V02M066V06104

Deseño Curricular e Organización de Centros Educativos/V02M066V06103

Orientación e Función Titorial/V02M066V06101

IDENTIFYING DATA				
Traballo Fin de Máster				
Subject	Traballo Fin de Máster			
Code	O02M066V05401			
Study programme	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Ciencias Sociais. Humanidades			
Descriptors	ECTS Credits	Choose	Year	Quadmester
	6	Mandatory	1	2c
Teaching language	Castelán Galego			
Department	Ecoloxía e bioloxía animal			
Coordinator	Garrido González, Josefa			
Lecturers	Garrido González, Josefa			
E-mail	jgarrido@uvigo.es			
Web	http://mpe.uvigo.es			
General description	Materia orientada á realización dun traballo de investigación, experimentación ou desenvolvemento orixinal nalguna das liñas do módulo específico do máster, e estará relacionado con algúns dos múltiples ámbitos do mundo profesional propios do ámbito do ensino secundario.			

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Code	

Resultados previstos na materia

Expected results from this subject	Training and Learning Results

Contidos

Topic	
Elaboración de un traballo de investigación no ámbito da educación secundaria	

Planificación

	Class hours	Hours outside the classroom	Total hours
Presentación	1	0	1
Traballo tutelado	10	139	149

*The information in the planning table is for guidance only and does not take into account the heterogeneity of the students.

Metodoloxía docente

	Description
Presentación	Se realizará por cada alumno o alumna delante de un tribunal unipersonal donde ejercerá la presidencia la persona tutora. Su exposición será apoyada con los medios informáticos, audiovisuales, multimedia, etc. oportunos, con una duración entre 8 y 10 minutos y posteriormente el tribunal formulará al alumno las cuestiones que considere oportunas durante 5 minutos.

Traballo tutelado	Realización dun traballo de investigación, experimentación ou desenrolo orixinal nalguna das liñas desenvolvidas no módulo específico do Mestrado, relacionado con algúns dos múltiples ámbitos do mundo profesional propios do ámbito do ensino secundario. Encamiñárase ao desenvolvemento dunha actividade que contribúa a acadar un conxunto de competencias de carácter académico, profesionalizante e investigador que enriqueza globalmente a súa formación inicial. Será guiado por unha persoa docente da universidade. Este traballo estará encadrado na etapa da educación secundaria obrigatoria ou postobrigatoria. O traballo de fin de mestrado poderá estar ligado ás actividades de aula, unidades didácticas ou proxectos realizados polo alumnado na fase de prácticas, incluíndo sempre os aspectos de investigación educativa pertinentes a xuízo da persoa titora da universidade.

Atención personalizada

Methodologies Description

Traballo tutelado	Traballo de investigación no ámbito da educación secundaria tutelado por un docente da titulación.

Avaliación

	Description	Qualification	Training and Learning Results
Presentación	Será realizada por cada alumno ou alumna diante dun tribunal. A súa exposición será apoiada cos medios informáticos, audiovisuais, multimedia/et. oportunos, cunha duración entre 8 e 10 minutos e posteriormente o tribunal formulará ao alumno as cuestións que considere oportunas. RESULTADOS DE APRENDIZAXE: -O alumnado será quen de planificar e avaliar as materias correspondentes á especialización. -O alumnado será quen de dominar destrezas e habilidades sociais, así como demostrar un bo dominio da expresión oral e escrita, necesarios para fomentar un bo clima de aprendizaxe. -O alumnado será quen reflexionar sobre a súa práctica docente así como propoñer accións de mellora	30	
Traballo tutelado	Realización dun traballo de investigación, experimentación ou desenrolo orixinal nalguna das liñas desenvolvidas no módulo específico do Mestrado, relacionado con algúns dos múltiples ámbitos do mundo profesional propios do ámbito do ensino secundario. Encamiñárase ao desenvolvemento dunha actividade que contribúa a acadar un conxunto de competencias de carácter académico, profesionalizante e investigador que enriqueza globalmente a súa formación inicial. Será guiado por unha persoa docente da universidade. Este traballo estará encadrado na etapa da educación secundaria obrigatoria ou postobrigatoria. O traballo de fin de mestrado poderá estar ligado ás actividades de aula, unidades didácticas ou proxectos realizados polo alumnado na fase de prácticas, incluíndo sempre os aspectos de investigación educativa pertinentes a xuízo da persoa titora da universidade. RESULTADOS DE APRENDIZAXE: -O alumnado será quen de planificar e avaliar as materias correspondentes á especialización. -O alumnado será quen de dominar destrezas e habilidades sociais, así como demostrar un bo dominio da expresión oral e escrita, necesarios para fomentar un bo clima de aprendizaxe. -O alumnado será quen reflexionar sobre a súa práctica docente así como propoñer accións de mellora	70	

Other comments on the Evaluation

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN:

Comisión para xulgar o Traballo Fin de Mestrado : elaboración do traballo, presentación e defensa do TFM: 100% da nota

- Calidade do documento escrito

- Pertinencia do contido exposto.
- Calidade da presentación oral.
- Capacidade para a súa defensa.
- Grao de resolución manifestado.
- Adecuacións dos recursos e medios empregados na presentación, incluído o uso das TIC.

Bibliografía. Fontes de información

Basic Bibliography

Complementary Bibliography

APA, **Manual de Publicaciones de la American Psychological Association**, 3ª, Manual Moderno., 2010

Feliz, T., Ricoy, M. C. et al., **The software for the content analysis: wrong, technical and artistic uses. Beyond Text: Video and other Medium Use in Qualitative Research (pp. 103-120)**, 2012

Hernández, R., Fernández, C. & Baptista, P., **Metodología de la investigación**, McGraw-Hill., 2006

Flick, U., **Introducción a la investigación cualitativa**, Morata., 2004

Mcmillanm, J. y Shumacher, S., **Investigación educativa una introducción conceptual.**, Pearson., 2005

Ricoy, M.C., **Consideraciones sobre la construcción de los instrumentos de recogida de información en la investigación educativa.**, Guadalbullón, 2009

Recomendacións

Subjects that it is recommended to have taken before

Desenvolvemento Psicológico da Aprendizaxe no Ensino Secundario/P02M066V06102

Sistema Educativo e Educación en Valores/P02M066V06104

Diagnóstico e Evolución da Competencia Curricular/P02M066V06106

Prácticas Externas/P02M066V06301

Diseño Curricular e Organización de Centros Educativos/P02M066V06103

Other comments

É necesario superar tódalas materias da titulación para poder presentarse ao TFM.